

© О. В. Купіна, PhD, викладач,
ORCID: 0000-0002-0847-0002,
e-mail: kupina.okssana.khgpa@gmail.com
(Комунальний заклад «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради)

© О. В. Нестеренко, кандидат технічних наук,
доцент, старший викладач,
ORCID: 0009-0009-1003-7126,
e-mail: nesterenko.knu@gmail.com

© Н. Ю. Швагер, доктор технічних наук,
професор кафедри,
ORCID: 0000-0002-9986-8605,
e-mail: knu.shwager@gmail.com

© О. Ю. Блізнюкова, кандидат технічних наук,
асистент кафедри,
ORCID: 0009-0001-9884-998X,
e-mail: bliznyukova@knu.edu.ua
(Криворізький національний університет)

© Oksana Kupina, PhD, Lecturer at the
Department, ORCID: 0000-0002-0847-0002,
e-mail: kupina.okssana.khgpa@gmail.com
(Municipal establishment «Kharkiv
Humanitarian-Pedagogical Academy»
of the Kharkiv Regional Council)

© Oksana Nesterenko, Candidate of Technical
Sciences, Senior Cashier,
ORCID: 0009-0009-1003-7126,
e-mail: nesterenko.knu@gmail.com

© Nataliia Shvager, Doctor of Technical Sciences,
Professor, Professor at the Department,
ORCID: 0000-0002-9986-8605,
e-mail: knu.shwager@gmail.com

© Olga Bliznyukova, Candidate of Technical
Sciences, Assistant,
ORCID: 0009-0001-9884-998X,
e-mail: bliznyukova@knu.edu.ua
(Kryvyi Rih National University)

ЗАВДАННЯ І РОЛЬ СИСТЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

TASKS AND ROLE OF THE CIVIL DEFENSE SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

Анотація. Система цивільного захисту України є важливим елементом забезпечення національної безпеки, яка спрямована на захист населення, територій, майна та довкілля від надзвичайних ситуацій природного, техногенного та воєнного характеру. Її основою є закони, нормативні акти та організаційні структури, які забезпечують оперативне реагування та запобігання загрозам. У статті розглянуто основні напрями та результати досліджень, представлених у наукових виданнях. Основними завданнями системи є: профілактика надзвичайних ситуацій – комплекс заходів, спрямованих на попередження можливих ризиків; оперативне реагування – організація та проведення рятувальних та інших невідкладних робіт; забезпечення готовності органів влади та населення до дій у надзвичайних ситуаціях. Система цивільного захисту України є ключовою складовою національної безпеки, що забезпечує захист населення та територій від надзвичайних ситуацій. Транспортний комплекс України є ключовим елементом у системі цивільного захисту, забезпечуючи оперативне реагування на надзвичайні ситуації та підтримку життєдіяльності населення. Його роль визначається як практичними прикладами, так і законодавчими актами. З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році транспортний комплекс забезпечував масову евакуацію населення з небезпечних регіонів. Залізничний транспорт, зокрема, відіграв ключову роль у перевезенні мільйонів громадян по Україні та за кордон. Транспортні засоби використовуються для оперативного постачання гуманітарної допомоги, зокрема продуктів харчування, медикаментів та інших необхідних ресурсів, до постраждалих регіонів. Це забезпечує підтримку життєдіяльності населення в умовах надзвичайних ситуацій. В умовах сучасних викликів, таких як війна, кліматичні зміни, пандемії, а також техногенні ризики, ефективність цієї системи набуває критичного значення. У статті розглянуто передумови, ключові напрями трансформації, здобутки та виклики, з якими стикається система цивільного захисту в Україні.

Ключові слова: цивільний захист, національна безпека, надзвичайні ситуації, захист населення, виклики, безпекова ситуація.

Abstract. The civil defense system of Ukraine is an important element of ensuring national security, which is aimed at protecting the population, territories, property and environment from emergencies of a natural, man-made and military nature. Its basis is laws, regulations and organizational structures that ensure prompt response and prevention of threats. The article examines the main directions and results of such research presented in scientific publications. The main tasks of the system are: prevention of emergencies - a set of measures aimed at preventing possible risks; prompt response – organization and conduct of rescue and other emergency work; ensuring the readiness of authorities and the population to act in emergency situations. The civil defense system of Ukraine is a key component of national security, ensuring the protection of the population and territories from emer-

gencies. The transport complex of Ukraine is a key element in the civil defense system, ensuring prompt response to emergencies and supporting the vital activities of the population. Its role is determined by both practical examples and legislative acts. Since the beginning of Russia's full-scale invasion of Ukraine in 2022, the transport complex has provided mass evacuation of the population from dangerous regions. Railway transport, in particular, has played a key role in transporting millions of citizens to safer regions and abroad. Vehicles are used for the prompt delivery of humanitarian aid, including food, medicines and other necessary resources, to the affected regions. This ensures the support of the population's vital activities in emergency situations. In the face of modern challenges such as war, climate change, pandemics, as well as man-made risks, the effectiveness of this system is of critical importance. The article examines the prerequisites, key areas of transformation, achievements and challenges faced by the civil protection system in Ukraine.

Keywords: civil protection, national security, emergencies, population protection, challenges, emergency situation.

Вступ

Сучасний світ стикається з безпрецедентними викликами, що потребують ефективної організації системи цивільного захисту (ЦЗ). В Україні ця тема особливо актуальна через складну безпекову ситуацію, техногенні ризики, природні катастрофи та соціально-економічні виклики. Забезпечення захисту населення, зменшення негативних наслідків надзвичайних ситуацій (НС) та своєчасне реагування є невід'ємною складовою національної безпеки. Серед чинників актуальності сьогодення такі:

1. Збройна агресія проти України.

Постійна загроза з боку агресора вимагає посилення спроможності системи ЦЗ у сфері реагування на наслідки бойових дій, евакуації населення та відновлення критичної інфраструктури. За даними Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), з 2022 року кількість операцій із розмінування збільшилася у десятки разів [1].

2. Кліматичні зміни та природні катастрофи. Зміна клімату значно підвищує частоту паводків, лісових пожеж, буревіїв та інших природних катастроф. Наприклад, у 2021 році паводки на заході України завдали значних збитків економіці та створили загрозу для життя тисяч громадян. З метою забезпечення своєчасної підготовки до реагування на можливі надзвичайні ситуації, пов'язані з пропуском льодоходу, повені та паводків у 2021 році, ДСНС розроблено План заходів центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування щодо підготовки та пропуску льодоходу, повені і паводків у 2021 році, який розглянуто та затверджено на засіданні Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій 12 січня 2021 року (доручення Кабінету Міністрів України від 12.01.2021 р. №1094/1/1-21) [2].

3. Техногенні ризики. Висока щільність промислових об'єктів та їхній технічний

стан створюють ризики аварій. Пожежі, вибухи на виробництвах та транспортні катастрофи залишаються постійною загрозою, що потребує дієвої системи попередження та реагування. 4. Соціально-економічні виклики. Економічна нестабільність обмежує можливість фінансування системи ЦЗ. Водночас важливим залишається питання інформування та підготовки населення до дій у НС.

Основна частина

Система цивільного захисту України є об'єктом численних наукових досліджень, спрямованих на її вдосконалення та адаптацію до сучасних викликів. Р. Яковчук та А. Пузанова у своїй роботі дослідили засади розвитку Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ). Вони обґрунтували теоретико-методологічні основи та розробили практичні рекомендації щодо вдосконалення механізмів розвитку ЄДСЦЗ в сучасних умовах [3]. Зокрема, автори акцентують увагу на необхідності інтеграції європейського досвіду та вдосконалення нормативно-правової бази у сфері цивільного захисту.

Проблемі вдосконалення системи цивільного захисту в територіальних громадах присвячена стаття, опублікована в науковому віснику Державного університету інфраструктури та технологій, у якій розглядається функціонування системи цивільного захисту в територіальних громадах. Автори обґрунтують доцільність внесення змін до Кодексу цивільного захисту України з метою упорядкування повноважень органів місцевого самоврядування та конкретизації їхньої діяльності як суб'єктів забезпечення цивільного захисту [4].

О. Барило у своїй статті аналізує наукові дослідження, присвячені державному управлінню у сфері цивільного захисту. Вона виявляє основні напрями досліджень та проблемні питання, розглянуті в наукових працях, і пропонує шляхи вдосконалення системи цивільного захисту держави. Зокрема, авторка наго-

лошує на необхідності реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій для підвищення її ефективності [5].

У статті, опублікованій у «Віснику Західноукраїнського національного університету», досліджується суть та зміст Єдиної державної системи цивільного захисту України. Автор обґрунтовує пропозиції щодо її поліпшення, акцентуючи увагу на необхідності чіткого визначення функцій та завдань системи, а також на вдосконаленні нормативно-правового забезпечення її діяльності [6].

Аналіз наукових досліджень свідчить про активну роботу вчених над удосконаленням системи цивільного захисту України. Основними напрямками є реформування державного управління у цій сфері, адаптація європейського досвіду, вдосконалення нормативно-правової бази та підвищення ефективності функціонування системи на місцевому рівні.

Система цивільного захисту в Україні регулювалась Законом України «Про правові засади цивільного захисту» від 24 червня 2004 року №1859-IV. На сьогодні закон втратив чинність згідно з Кодексом цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI [7]. Цей документ визначав правові та організаційні основи захисту населення, територій та інфраструктури від надзвичайних ситуацій.

Система управління захисту України спрямована на забезпечення безпеки населення, територій та інфраструктури від різноманітних загроз, включаючи надзвичайні ситуації природного, техногенного та воєнного характеру. Основними завданнями цієї системи є:

1. Реалізація державної політики у сфері цивільного захисту: забезпечення виконання законодавчих та нормативних актів, спрямованих на захист населення і територій від надзвичайних ситуацій.

2. Забезпечення готовності органів управління та сил цивільного захисту: підтримка постійної готовності до оперативного реагування на можливі надзвичайні ситуації, включаючи проведення навчань та тренувань.

3. Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій: Розробка та реалізація заходів, спрямованих на зниження ризику виникнення надзвичайних ситуацій та мінімізацію їх наслідків.

4. Оповіщення та інформування насе-

лення: своєчасне інформування громадян про загрози та порядок дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій, забезпечення ефективною системою оповіщення.

5. Організація та проведення рятувальних робіт: координація дій спеціалізованих служб та підрозділів для оперативної ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та надання допомоги постраждалим.

6. Захист населення від наслідків надзвичайних ситуацій: реалізація заходів щодо евакуації, надання медичної та психологічної допомоги, забезпечення життєдіяльності постраждалих.

7. Створення та використання резервів ресурсів: формування та підтримка резервів матеріальних і фінансових ресурсів, необхідних для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

8. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях: проведення освітніх програм та тренінгів для підвищення обізнаності громадян щодо правил поведінки та використання засобів захисту.

9. Міжнародне співробітництво: взаємодія з міжнародними організаціями та іноземними державами у сфері цивільного захисту для обміну досвідом та ресурсами.

Ефективна реалізація цих завдань сприяє підвищенню рівня національної безпеки та забезпеченню стійкого розвитку України.

Управління системою здійснюється на всіх рівнях: державному, регіональному та місцевому. Основні елементи системи цивільного захисту є:

1. Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС). ДСНС є головним органом у системі цивільного захисту, який забезпечує координацію дій органів влади та спеціалізованих служб [1].

2. Місцеві органи влади. Вони відповідають за реалізацію заходів цивільного захисту на місцевому рівні, зокрема, евакуацію населення, підготовку сховищ, проведення навчань [8].

3. Організаційні структурні утворення цивільного захисту. Це аварійно-рятувальні служби, спеціалізовані формування та добровільні об'єднання, які забезпечують виконання завдань на місцях [9].

4. Освітні та наукові заклади. Їх завданням є підготовка фахівців з цивільного захисту та розробка нових методів запобігання й

ліквідації надзвичайних ситуацій [10].

Одним із ключових елементів у системі цивільного захисту є транспортний комплекс, що забезпечує оперативне реагування на надзвичайні ситуації та підтримку життєдіяльності населення. Його роль визначається і закріплена такими законодавчими актами: Кодексом цивільного захисту України (№5403-VI від 02.10.2012) [11], цей документ регламентує організацію та функціонування системи цивільного захисту. Зокрема, стаття 6 визначає основні заходи у сфері цивільного захисту, зокрема евакуацію населення, що безпосередньо пов'язана з використанням транспортних засобів.

Закон України «Про транспорт» (№232/94-ВР від 10.11.1994)[12] встановлює правові та організаційні основи діяльності транспорту. Стаття 15 визначає порядок організації роботи транспорту в надзвичайних умовах, а стаття 16 – заходи безпеки на транспорті.

З початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році транспортна інфраструктура забезпечувала масову евакуацію населення з небезпечних регіонів. Залізничний транспорт, зокрема, відіграв ключову роль у перевезенні мільйонів громадян по Україні та за кордон.

Транспортно-комунікаційна система України відіграє критично важливу роль у забезпеченні функціонування системи цивільного захисту, зокрема в таких аспектах, як евакуація населення: організація та реалізація евакуаційних заходів під час надзвичайних ситуацій, а саме природних катастроф, техногенних аварій та військових конфліктів. Транспортні засоби забезпечують швидке переміщення людей до безпечних зон. Транспортування гуманітарної допомоги та матеріальних ресурсів, тобто доставка продуктів харчування, медикаментів, води, будівельних матеріалів та інших необхідних ресурсів до постраждалих регіонів. Залучення різних видів транспорту (автомобільний, залізничний, авіаційний, водний) для оперативного реагування. Логістичне забезпечення рятувальних та аварійно-відновлювальних робіт: перевезення рятувальних команд, спеціалізованої техніки та обладнання до місць надзвичайних ситуацій; транспортування мобільних госпіталів та спеціальних бригад для надання медичної допомоги.

Транспортна система України забезпечує мобільність сил цивільного захисту, його мета – організація перевезень особового складу ДСНС, Національної гвардії, ЗСУ та інших служб до місць виконання завдань та координація транспорту для переміщення особового складу та техніки. Також здійснюється використання транспортної інфраструктури для організації зв'язку та передачі інформації про стан транспортних шляхів, аварійні ситуації та маршрути евакуації.

Отже, транспортний комплекс є ключовою складовою системи цивільного захисту, забезпечуючи оперативність, мобільність та ефективність реагування на надзвичайні ситуації. Хочете детальніше розглянути будь-який із цих аспектів?

Загалом, в умовах сучасних викликів, таких як війна, кліматичні зміни, пандемії, а також техногенні ризики, ефективність системи цивільного захисту набуває критичного значення. До основних викликів сучасності відносять:

1. Воєнні дії та їхні наслідки. Збройна агресія проти України спричинила значне навантаження на систему цивільного захисту. Це стосується як реагування на наслідки обстрілів, так і проведення евакуацій, розмінування територій та ліквідації руйнувань інфраструктури. За даними Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), кількість вибухонебезпечних предметів, що підлягають знешкодженню, зростає в рази [1].

2. Кліматичні зміни. Зміна клімату збільшує частоту і масштаб природних катастроф, таких як паводки, лісові пожежі, буревії [13]. Наприклад, у 2021 році Україна зазнала значних втрат через паводки на заході країни, що вимагало залучення значних ресурсів для ліквідації наслідків [14].

3. Пандемії та біологічні загрози. COVID-19 показав слабкі сторони системи охорони здоров'я та цивільного захисту в умовах біологічних загроз. Питання забезпечення медичних засобів, координації дій та інформування населення стали актуальними як ніколи [15].

4. Недостатність фінансування та застарілі технології. Брак фінансування, застаріле обладнання та низький рівень автоматизації процесів є додатковими проблемами. Для ефективної роботи системи цивільного захисту необхідне впроваджен-

ня сучасних технологій моніторингу, прогнозування та реагування.

5. Координація та міжнародне співробітництво. З огляду на транскордонний характер багатьох викликів важливою є співпраця з міжнародними організаціями, такими як ООН, НАТО, та Європейський Союз. Однак наразі існують труднощі з адаптацією міжнародного досвіду до українських реалій [16].

Війна в Україні створила безпрецедентні виклики для системи цивільного захисту (СЦЗ). Система, яка раніше орієнтувалася переважно на реагування на природні й техногенні катастрофи, змушена була адаптуватися до нових умов, таких як масовані ракетні удари, евакуація мільйонів людей, відновлення інфраструктури та протидія гібридним загрозам.

До початку воєнного конфлікту система цивільного захисту в Україні була побудована відповідно до радянських стандартів, згодом реформованих у незалежній Україні. Основними завданнями були:

- ліквідація наслідків природних катастроф (повеней, пожеж, землетрусів);
- реагування на техногенні аварії (наприклад, вибухи, хімічні чи радіаційні аварії);
- координація рятувальних служб та служб екстреної допомоги [7].

Однак система не враховувала специфіки сучасних воєнних конфліктів, таких як: тотальна руйнація об'єктів критичної інфраструктури; тривалі бойові дії на території країни; масова міграція цивільного населення; психологічна, інформаційна й кібернетична війна. Недоліки, виявлені у цей період, стимулювали реформування системи.

Головними викликами в умовах воєнного конфлікту є:

1. Ракетні та авіаційні удари. З 2022 року українські міста та об'єкти інфраструктури регулярно піддаються ракетним обстрілам. Це поставило нові вимоги до системи оповіщення, укриттів та евакуації населення.

2. Масова внутрішня та зовнішня міграція. За оцінками ООН, у 2022 році понад 8 мільйонів людей стали внутрішньо переміщеними особами, а ще кілька мільйонів виїхали за кордон. Це вимагало створення системи для евакуації, забезпечення житлом, медичною та гуманітарною допомогою [17].

3. Мінна небезпека. Україна є однією з найбільш замінованих країн у світі. Розмінування стало пріоритетом для системи цивільного захисту, що потребує великих людських, технічних і фінансових ресурсів.

4. Психологічна допомога населенню. Масштабні воєнні дії спричинили кризу психічного здоров'я серед населення. Важливим завданням стало впровадження програм психологічної допомоги.

У 2023 році ухвалено зміни до нормативно-правових та законодавчих актів України, що регулюють питання цивільного захисту населення та передбачають: адаптацію законодавства до стандартів НАТО та ЄС; розширення повноважень місцевих органів влади щодо цивільного захисту; запровадження механізмів партнерства держави з волонтерськими організаціями.

Завдяки співпраці з мобільними операторами запроваджено систему SMS-оповіщення про повітряні тривоги, яка забезпечує оперативне інформування громадян навіть у найвіддаленіших регіонах. У великих містах встановлено сучасні сирени з високою гучністю та охопленням. Станом на 2023 рік у багатьох регіонах було модернізовано наявні укриття та створено нові. Вперше в Україні розроблено стандарти щодо облаштування укриттів у школах, лікарнях та житлових будинках. Україна активно співпрацює з Європейським Союзом у рамках Механізму цивільного захисту ЄС, отримуючи допомогу у вигляді техніки, фінансування та експертної підтримки. Проведення масштабних інформаційних кампаній, навчання першої допомоги та правил безпеки під час обстрілів [18]. Також організовано спеціальні тренінги для працівників освітніх і медичних установ [1]. З 2022 року проведено понад 15 000 тренінгів для населення щодо безпеки під час обстрілів, а також навчань з надання першої медичної допомоги (табл. 1)

Таблиця 1

Навчання та підготовка населення
з питань безпекових заходів

Тип навчання	Кількість учасників, осіб
Тренінги з безпеки	500 000
Навчання з першої допомоги	200 000
Спеціальні навчання для рятувальних служб	50 000

Джерело: ДСНС України, Міністерство охорони здоров'я України

За підтримки міжнародних партнерів Україна отримала сучасне обладнання для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій: дрони для розвідки, засоби розмінування, спецтранспорт тощо.

Трансформація системи цивільного захисту України є безпрецедентною за масштабом і важливістю. Виклики, з якими зіткнулася країна, стимулювали зміни, що наблизили систему цивільного захисту до стандартів провідних країн світу. Подальший розвиток залежить від стабільного фінансування, впровадження сучасних технологій та ефективної співпраці з міжнародними партнерами (табл. 2).

Таблиця 2

Трансформація системи цивільного захисту

Трансформаційні заходи	Характеристика
Зміна законодавчої бази	У відповідь на нові виклики було внесено зміни до законодавства. Прийнято низку нормативних актів, спрямованих на інтеграцію міжнародного досвіду, зокрема стандартів НАТО та ЄС
Посилення матеріально-технічної бази	Одним із важливих аспектів стало оновлення обладнання для рятувальників, забезпечення спеціалізованим транспортом, засобами зв'язку та індивідуального захисту. Активну роль у цьому відіграли міжнародні партнери, зокрема через програми технічної допомоги
Організація системи оповіщення	Розроблено та впроваджено сучасні системи оповіщення, які використовують мобільні технології. Зокрема, мобільні оператори запустили послуги масового SMS-інформування про повітряні тривоги та інші загрози
Навчання та підготовка населення	Особливий акцент було зроблено на проведенні інформаційних кампаній щодо правил поведінки під час повітряних тривог, обстрілів та евакуації. Введено обов'язкові тренінги для працівників критичної інфраструктури
Децентралізація управління	Передача частини повноважень на місцевий рівень дала змогу оперативніше реагувати на локальні виклики, особливо в прифронтових районах. Створено регіональні координаційні центри цивільного захисту

Джерело: Офіційний сайт ДСНС України. URL: <https://dsns.gov.ua>

Європейська Комісія. Механізм цивільного захисту ЄС. URL: <https://ec.europa.eu>

Трансформація системи цивільного захисту України в умовах воєнного конфлікту є необхідним кроком для забезпечення безпеки населення та мінімізації наслідків бойових дій. Впровадження нових підходів, використання міжнародного досвіду та залучення сучасних технологій сприяють підвищенню стійкості

держави до кризових ситуацій.

У результаті аналізу і моніторингу сучасної проблематики системи цивільного захисту України сформульовано й обґрунтовано такі шляхи їхнього вирішення:

1. Підвищення фінансування. Розробка програм модернізації технічного обладнання

та систем моніторингу є ключовим завданням. Державний бюджет має передбачати достатнє фінансування для реалізації цих заходів.

2. Інформаційна підготовка населення. Проведення тренувань та навчальних програм для громадян сприятиме підвищенню рівня готовності до надзвичайних ситуацій.

3. Використання сучасних технологій. Впровадження геоінформаційних систем, дронів для моніторингу та аналізу ситуацій, а також автоматизованих систем оповіщення підвищить оперативність та ефективність реагування.

4. Розвиток міжнародної співпраці. Участь у спільних тренуваннях, обмін досвідом та залучення міжнародної допомоги сприятиме посиленню потенціалу системи цивільного захисту України.

Система цивільного захисту України стикається з низкою викликів, зокрема:

- необхідністю модернізації обладнання та техніки;
- посиленням підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях;
- інтеграцією з міжнародними структурами для обміну досвідом та ресурсами.

У перспективі пріоритетами розвитку залишаються автоматизація процесів реагування, вдосконалення системи раннього оповіщення та залучення інноваційних технологій. Ефективно організована система ЦЗ є запорукою зменшення людських втрат, матеріальних збитків та збереження стабільності в умовах надзвичайних ситуацій. Головними завданнями є: створення та підтримання сучасних засобів моніторингу та прогнозування НС; розробка планів евакуації та реагування; координація між різними органами влади та екстреними службами; модернізація матеріально-технічної бази.

Україна активно інтегрує європейські стандарти у сфері ЦЗ. Наприклад, співпраця з НАТО у межах ініціативи «Цивільний захист та реагування на катастрофи» сприяє розвитку професійної підготовки фахівців та обміну досвідом [16].

Висновки

Система цивільного захисту України відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки населення та територій. Її ефективність залежить від злагодженої роботи органів влади, громадськості та міжнародної співпраці. Су-

часні виклики ставлять перед системою цивільного захисту України завдання адаптації до нових реалій. Необхідно застосувати комплексний підхід до реформування цієї сфери, що передбачає фінансову підтримку, технологічну модернізацію, освітні ініціативи та міжнародну співпрацю. Транспортний комплекс України є невід'ємною складовою системи цивільного захисту, забезпечуючи ефективне реагування на надзвичайні ситуації, евакуацію населення, доставку гуманітарної допомоги та підтримку мобільності рятувальних служб. Його діяльність регламентується низкою законодавчих актів, що визначають порядок функціонування транспорту в умовах надзвичайних ситуацій.

Для гарантування стабільної роботи системи ЦЗ необхідно збільшити фінансування на державному та місцевому рівнях, залучаючи міжнародну допомогу. Проведення освітніх кампаній, навчань і тренінгів з основ ЦЗ сприятиме підвищенню готовності громадян до дій у НС. Впровадження сучасних інформаційних систем, дронів для моніторингу та автоматизованих систем оповіщення підвищить оперативність реагування. В подальшому необхідно вдосконалювати міжвідомчу взаємодію та запроваджувати єдині стандарти дій у надзвичайних ситуаціях.

Організація системи цивільного захисту в Україні є питанням національної безпеки. В умовах сучасних викликів ця система потребує подальшого реформування, ширшого впровадження сучасних технологій, посилення фінансової підтримки, поглиблення міжнародного співробітництва. Лише за умови комплексного підходу можна гарантувати захист населення та зменшення негативних наслідків надзвичайних ситуацій.

References

1. Derzhavna sluzhba Ukrayiny z nadzvychaynykh sytuatsiy. [SES of Ukraine]. (2025). Ofitsiynny sayt. [Official website]. Retrieved from <https://dsns.gov.ua/> [in Ukrainian].
2. Derzhavna sluzhba Ukrayiny z nadzvychaynykh sytuatsiy. [SES of Ukraine]. (2021). Zahalni tendentsiyi perebihu stykhiynykh meteorolohichnykh yavlyshch v Ukrayini ta sviti. [General trends in the course of natural meteorological phenomena in Ukraine and the world]. Retrieved from <https://kr.dsns.gov.ua/upload/1/3/1/5/6/5/2021-7-26-0000-informac-stixiini-yavishha.pdf> [in Ukrainian]
3. Yakovchuk, R. S. & Puzanova, A. V. (2022). Doslidzhennya mekhanizmiv rozvytku Yedynoyi derzhavnoyi systemy tsyvilnoho zakhystu ta rozrobka

shlyakhiv yiyi udoskonalennya [Research on the mechanisms of development of the Unified State Civil Protection System and development of ways to improve it]. Retrieved from <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/11715> [in Ukrainian]

4. Korobkin, V. & Yakovleva, Ya. (2022). Udoskonalennya systemy tsyvilnoho zakhystu v terytorialnykh hromadakh. [Improving the civil protection system in territorial communities]. *Naukovyy visnyk Derzhavnoho universytetu infrastruktury ta tekhnolohiy* [Scientific Bulletin of the State University of Infrastructure and Technology], 1(11). DOI: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-42-60](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-42-60) [in Ukrainian]

5. Barylo, O. G. (2018). Analiz doslidzhen problem derzhavnoho upravlinnya u sferi tsyvilnoho zakhystu [Analysis of research on public administration problems in the field of civil protection]. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya i mistsevoho samovryaduvannya*, 9, 120–125. [Theory and practice of public administration and local self-government] [in Ukrainian]

6. Masley, V. (2020). Sutnist ta zmist yedynoyi derzhavnoyi systemy tsyvilnoho zakhystu [The essence and content of the unified state civil protection system]. *Visnyk Zakhidnoukrayinskoho natsionalnoho universytetu* [Bulletin of the Western Ukrainian National University], 1, 58-68. [in Ukrainian]

7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). Zakon Ukrayiny «Pro pravovi zasady tsyvilnoho zakhystu» vid 24 chervnya 2004 roku №1859-IV. [Law of Ukraine "On the Legal Principles of Civil Protection" dated June 24, 2004 No. 1859-IV.]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> [in Ukrainian]

8. Kabinet Ministriv Ukrayiny. [Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2014). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny «Pro zatverdzhennya Polozhennya pro yedynu derzhavnu systemu tsyvilnoho zakhystu» vid 9 sichnya 2014 roku №11. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Regulations on the Unified State System of Civil Protection" dated January 9, 2014 No. 11]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/11-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]

9. Derzhavna sluzhba Ukrayiny z nadzvychaynykh sytuatsiy. [SES of Ukraine]. (2025). Navchalno-metodychni materialy DSNS shchodo diy u nadzvychaynykh sytuatsiyakh. [Educational and methodological materials of the State Emergency Service on actions in emergency situations]. Retrieved from <https://www.dsns.gov.ua/education> [in Ukrainian]

10. Naukovo-doslidnyy tsentr tsyvilnoho zakhystu ta tekhnohennoyi bezpeky. [Scientific and Research Center for Civil Protection and Technogenic Safety]. (2025). Retrieved from <https://www.nucz.com.ua/> [in Ukrainian]

11. OON. [UN]. (2023). Zvit pro zminu klimatu, 2023 rik. [Climate Change Report, 2023]. Retrieved from <https://un.org.> [in Ukrainian]

12. LB. (2021). Zbytky vid pavodku na Zakarpatti otsynily u 160 mln hryven. [Flood damage in Transcarpathia was estimated at 160 million hryvnias]. Retrieved from

https://lb.ua/society/2021/07/21/489894_zbitki_vid_pavodku_zakarpatti.html [in Ukrainian]

13. Instytut sotsiolohii NAN Ukrainy. [Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine]. Pandemiya COVID-19 v Ukrayini: sotsialni naslidky / za nauk. red. V. P. Stepanenka. Kyiv: TOV NVP «Interservis». [COVID-19 pandemic in Ukraine: social consequences / edited by V.P. Stepanenko. Kyiv: LLC NVP "Interservice"]. 406 c. Retrieved from <https://isnasu.org.ua/assets/files/books/2021/covid.socialni-naslidki-fin-2021.pdf> [in Ukrainian]

14. NATO. (2025). Civil Protection and Emergency Planning. Official NATO website. Retrieved from <https://nato.int> [in Ukrainian]

15. OON. [UN]. (2021). UN Policy Paper on In-Out Migration_FINAL COR UKR.pdf. Retrieved from https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-03/UN%20Policy%20Paper%20on%20In-Out%20Migration_FINAL%20COR%20UKR.pdf

16. Kabinet Ministriv Ukrayiny. [Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2024). Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny "Pro zatverdzhennya planu osnovnykh zakhodiv tsyvilnoho zakhystu Ukrayiny na 2024 rik" vid 12 sichnya 2024 r. № 29-r. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Plan of Main Measures of Civil Protection of Ukraine for 2024" dated January 12, 2024 No. 29-r]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/29-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian]